

adaptació a granja: --- pueden convertirse en un coto o granja avicunícola ---»

L'evolució del mot àrab pot ser des del sentit de 'prestatge', al·ludint al sequer de panses, o bé des de la idea de «auvent» o 'clos per a ovelles i cabres' probablement una mica de tot. Fonèticament partim de la pronúncia vulgar *ref-ráf* sigui amb una *-f* sonoritzada en *-v*, sigui amb una ultracorrecció dels mossarabismes, puix que és probable que el mossàrab pronunciés *nař* o *nav*, *claf*, *seř*, *bisř*, allà on el català n'havia fet *nau*, *clau*, *sèu*, *viu*; cf. el NL ribagorçà *Castigaleu* (B Ribag) < *Castell-Galeř* < àr. *Ḥallāř*

Dubto força que tingui gran cosa a veure amb *rāřec* un antic mot *rafeca*, que l'*InuLC* defineix 'impost' o 'peatge' i que trobem en els docs · «telonei et *rāřicae*»¹⁵ de 897 i 898, «com *raficis* vel monetis --- teloneis» 1036, «*raficum* Ausone transeuntium» 957, i ja un «medietatem *riřicae*» en un de 889 sembla ser la mateixa cosa. Tanmateix potser és de l'arrel àr. *řřq* «soutenir un homme fatigué» *RMa*, «convoyer», «donner gracieusement la permission de faire qqch», «chercher son profit», «s'approvisionner», *řřiq* «compatisant, compagnon, camarade» (Dozy, *Suppl* 1, 544a), d'on potser s'arribaria a designar el burot amb el sentit bàsic, i una mica irònic, de 'acompanyant protector del viatger'. D'ací el cognom *Rafeques*?

CPT · Potser ho és un antic NL mall *Reřřalbeyt*, que figura com a nom de la *pedra de Reřřalbeyt* en un doc mall de 1414 (*BSAL* III, 274a) format del col·lectiu *rařř* + *bařd*, plural de l'adj *āřřad* 'blanc'. *ar-rařř al-bařd*, literalment 'els rāřecs blancs' a causa d'aquella renomada pedra

¹ No és clar, però encara menys és improbable, que del mateix mot àrab provinguí, com creu *AlcM*, un mot *rařa* 'barra travessera que servia per sostenir les llances', que documenta en una escr. de 1681 (d'on una locució *ni řřa ni rařa*, S. xvii, creada a base d'*āřřad*). En un doc del S. xi llegit a l'arxiu episcopal de Solsona (que citaré en la monografia de *Guspí* de l'*Onom Cat*) veig *rařa-curtā* com a nom d'una espasa, que pot tenir el mateix origen —

² És de gran justícia fer memòria aquí de la noble, sàvia i humana figura del gran arquitecte suís Adolf Baeschlin (1887-1964), català d'adopció que traslladat de jove als Països Catalans, es casà amb una catalana, i s'enamorà amb generosa passió de la terra valenciana; en esclatar la revolta dels militars traïdors, el 1936, romangué desinteressadament adherit a la causa democràtica i patí en defensa de l'esperit i la llengua dels Països Catalans, capturat per l'enemic, sofrí serenament en el presidi, fins que reclamat per l'Estat nadiu, se li atorgà la llibertat amb la condició de viure a l'estranger, separat, per sempre, de la muller i els fills. Són commovedores les cartes que escrivia als seus familiars valencians, amaraes d'enyorança de la nostra terra: veg la trastornadora i documentada narració que ens en dóna Empar Ranch a *L'Espill*, Val 1985, pp. 175-9, i que no podia sorprendre a qui com jo conservava el vívid record dels articles d'art popular i etnogràfic nostre

publicats c. 1930 a «El Camí» i altres obres en la nostra llengua.

RAFEGA, mot d'origen incert, en port. *refēga* i *refrēga*, cast. *rāřaga*, it. *rāřica*, fr. *rařale*, com que les formes ibero-romàniques són més antigues que la it i la fr. i en vells parlars catalans es troba una espècie de variant *refega* o *refrega*, amb un sentit com 'tanda o tongada de gent' i també 'tongada de mal temps'; vist que, en sentits anàlegs, hi ha *refriega* antiquat en castellà, i port. *refrega*, potser es tracta d'una alteració d'aqueixes formes, que un cop alterades es transmetrien a Itàlia i França; per més que aqueixa alteració no s'explica gaire fàcilment, sembla haver estat un derivat molt antic del verb *refregar*, canviat en **rařegar*, tal com *trāřec* ve d'un antic *trařegar*, com sigui que el canvi fonètic de *refregar* en *rařegar* es justifica en fonètica catalana, per dissimilació. □ 1^a doc: *refega*, 1647, *DTO*; *rāřaga*, Febrer Cardona, princ. S. xix, Escrig 1851.

És probable que aquest mot fos molt antic en el vocabulari dels nostres navegants, i que només per les enormes llacunes del nostre coneixement del català nàutic medieval, pel caràcter inèdit de la documentació de viatges en català, i per la manca total, en què encara estem, de fonts escrites i publicades dels nostres antics navegants, manquem de dades antigues sobre aquest mot en la nostra llengua.

En portuguès abunden. Allà el mot té la forma *refega* o *refrega*, aquesta la més antiga, car ja figura repetidament en la *Peregrinação* de Fernão Mendes Pinto, de 1540, amb les seves clàssiques descripcions de viatges marítims: «*refregas* tão furiosas que não havia homem que as podesse esperar» cap. 61 (*RLus*, 125-126), i de nou en el cap. 62, on explica «disserão que hūa *refrega* de vento lhe levava tres homēs ao mar, e os lançara tão longe como quasi hum tiro de pedra»

En el *Roteiro* de João de Castro, de l'any 1541, ja apareix la forma dissimilada, amb eliminació de la segona *r* (que també atribueix a Mendes Pinto l'ed. d'aquest de 1964 a la p. 136, vol. II), i amb el valor no menys clar de 'ratxa, rāřega de vent': «de route, todo o quarto da prima foi de vento Norte, e ventava de *refegas*» (cita de Jal, *Glossare Nautique*) ¿Què tenim nosaltres de comparable a aqueixes obres dels altres hispànics, tot i que vam ser llurs mestres en l'art de navegar? doncs no ens sorprengui la manca de dades catalanes sobre aquest mot. Continua abundant en portuguès en les generacions immediates: «nesta paragem [manlleu del cat. *paratge*] padecemos algūas *refegas* de vento Noroeste» i «as *refegas* de Ethésias apressadas / nas implacaveis ondas atrevidas», en Manuel Tomás (1635).

Els diccionaris clàssics del portuguès defineixen *refēga* (Moraes) o *refēga* (Bluteau) com «golpe ou pé de vento forte, que dura pouco e é contínuo», «rija e breve pancada de vento»; i aquell ens en cita un altre exemple semblant en Godinho (1665). D'altra banda ja l'usava el gran històric-èpic João de Barros, c. 1550,